

Damir Barbarić (ur.), Aristotel i aristotelizam

Girardi-Karšulin, Mihaela

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2004, 3, 199 - 202**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:998029>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Prikazi knjiga / Book Reviews

Aristotel i aristotelizam, priredio Damir Barbarić, Matica hrvatska, Zagreb 2003, 168 str.

Aristotel i aristotelizam zbornik je koji sadrži osam referata s istoimenog simpozija Matice hrvatske održanog 15. i 16. studenog 2001. godine. U vrlo kratkom Uvodu priređivač je dao neke osnovne informacije o simpoziju, o najavljenim i održanim referatima, o broju u zborniku zastupljenih članaka i o diskusiji koja se vodila nakon referata.

Nakon uvoda slijedi osam referata: Samir Arnautović, "Otvorena značenja Aristotelove metafizike", Franci Zore, "Kategorije i istina kod Aristotela", Filip Grgić, "Znanje kao vrlina", Pavel Gregorić, "Aristotelova teorija sanjanja", Damir Marić, "Aristotelovo svjedočanstvo o Sokratu", Boris Kožnjak, "O problemu gibanja: Zenon, Aristotel, Heisenberg", Augustin Pavlović, "Komentari Tome Akvinskog na Aristotelova djela", Damir Barbarić, "Bitak kao prisutnost. Osnovne crte Heideggerove interpretacije Aristotela".

Tematika članaka koji se organiziraju oko okvirne teme *Aristotel i aristotelizam* vrlo je raznorodna, kako se vidi iz samih naslova članaka, i ukazuje na to da je Aristotelova filozofija i filozofija aristotelizma na različite načine poticajna u suvremenom mišljenju. Prvi i zadnji članak u zborniku (Samir Arnautović, "Otvorena značenja Aristotelove metafizike" i Damir Barbarić, "Bitak kao prisutnost. Osnovne crte Heideggerove interpretacije Aristotela") općenitog su karaktera i upućuju na teme i pristupe u kojima je Aristotel aktualan za suvremenu filozofiju i oni uokviruju ostale članke koji uglavnom tematiziraju posebna i parcijalna pitanja. Možda bi sadržaj cijelog zbornika bio pregledniji da su oba stavljena na početak, jedan za drugim. Članak Borisa Kožnjaka, "O problemu gibanja: Zenon, Aristotel, Heisenberg" obrađuje jedno posebno pitanje – pitanje gibanja – ali Aristotelova rješenja sagledava šire – unatrag od Zenonovih aporija i unaprijed do pitanja suvremene fizike. Četiri članka bave se specijalnim temama Aristotelove filozofije: pitanjem kategorija i istine (Franci Zore, "Kategorije i istine, kod Aristotela"), pitanjem znanja kao dijanoetičke vrline (Filip Grgić, "Znanje kao vrlina") teorijom sanjanja (Pavel Gregorić, "Aristotelova teorija sanjanja") i Aristotelovom poviješću filozofije, tj. njegovom interpretaci-

jom Sokrata (Damir Marić, "Aristotelovo svjedočanstvo o Sokratu"). Jedan članak bavi se recepcijom Aristotela, odnosno komentarima Tome Akvinskog (Augustin Pavlović, "Komentari Tome Akvinskog na Aristotelova djela"). Već spomenuti članak Damira Barbarića, "Bitak kao prisutnost. Osnovne crte Heideggerove interpretacije Aristotela" također se bavi recepcijom Aristotela, Heideggerovom, ali ima i općenitije značenje.

Samir Arnautović u članku "Otvorena značenja Aristotelove metafizike" sagledava Aristotelovu filozofiju kao paradigmu metafizike, no pritom ukazuje na to da treba obuhvatiti i razumijevanje Aristotelova utjecaja na daljnji tijek razvoja metafizike. Ipak mu se najznačajnijim pokazuje fenomenološko iščitavanje Aristotela jer se u takvom pristupu ne radi samo o Aristotelu, nego i o zadaći povijesnofilozofijskog istraživanja danas. U analizi Aristotelovih pojmova τὸ τὴν εἶναι, θεωρία, φύσις autor se stoga prvenstveno oslanja na Heideggerovo tumačenje Aristotelove filozofije.

Franci Zore u članku "Kategorije i istina kod Aristotela" također se oslanja na Heideggerovu interpretaciju i konstatira da je Aristotel više fenomenolog nego metafizičar, a da je temeljni metafizički koncept u koji je ugrađen aristotelizam platonovski. Tematiku *Kategorija* izlaže autor kao pred-istinstvujuću razinu na kojoj se kasnije izgrađuje apofantički govor i konstatira da Aristotelove kategorije nisu ponajprije ni stvar jezika, ni retorike, ni logike, nego prije svega ontologije.

Filip Grgić u članku "Znanje kao vrlina?" razmatra u kojem je smislu znanje po Aristotelu vrlina. Iako Aristotel nigdje izrijekom ne navodi znanje kao vrlinu ipak je izvan svake sumnje da je smatra dijanoetičkom vrlinom. Autor drži da je temeljno određenje znanja kao vrline *hexis*, tj. znanje kao vrlina je disponiranost za dokazivanje. Znanje kao potpuna *hexis* je disponiranost za dokazivanje onih koji su za to osposobljeni. Posebna karakteristika ovog članka jest da se temelji na interpretaciji konkretnih Aristotelovih tekstova.

Pavel Gregorić u članku "Aristotelova teorija sanjanja" konstatira da se Aristotelova teorija odnosi zapravo na *phantasma*, tj. na prilike koje se pojavljuju usnulome. Autor izlaže da je prema Aristotelu uzrok usnovina probava i konstatira da je to, iako je prema suvremenoj znanosti neistinito, u okviru Aristotelove fiziologije konzistentna teorija koja može racionalno objasniti cijeli niz pojava. Aristotel poriče finalni uzrok usnovinama, a autor to tumači kao Aristotelovu kritiku divinacije i zato smatra Aristotela pretečom znanstvene teorije sanjanja. Autor, međutim, ističe da Aristotelova teorija ne može shvatiti san kao narativnu strukturu i smatra nedostatkom njezove teorije da nije razradio Platonovo shvaćanje sna kao ispunjenja želja.

Damir Marić u članku "Aristotelovo svjedočanstvo o Sokratu" razmatra o vjerodostojnosti Aristotelova prikaza Sokrata. Posebno je korisno da autor opširno izlaže literaturu o tom pitanju (Burnet, Taylor, Parker, Rogers, Ross, Popper, Gulley, Guthrie, Lacy, Fine, Vlastos, Deman, Patzer, Nehamas i drugi). Na kraju zaključuje da je nemoguće točno utvrditi što je

bilo originalno Sokratovo učenje, ali se mogu ponuditi plauzibilna rješenja. Aristotelovim se svjedočanstvom treba poslužiti u prosudbi ranih Platonovih dijaloga u kojima treba tražiti Sokratovo učenje.

Boris Kožnjak u članku “O problemu gibanja: Zenon, Aristotel, Heisenberg” izlazi iz striktno filozofijske tematike (kako se ona danas sagledava) i nastoji na temelju analize Aristotelovih pojmova mogućnosti, zbiljnosti, prostora, vremena, neograničenosti i neprekinutosti protumačiti još uvijek sporan problem gibanja u suvremenoj fizici. Članak je podijeljen na dva dijela. U prvom izlaže autor ponajprije Zenonove aporije kretanja i zatim Aristotelova rješenja koji se svode na analizu neprekinutosti kretanja i vremena. U drugom dijelu pokušava ukazati na mogućnost da se analize koje je proveo učine plodnima u suvremenoj fizici mikrosvijeta.

Augustin Pavlović u članku “Komentari Tome Akvinskog na Aristotelova djela” analizira aristotelizam u jednoj od njegovih najznačajnijih etapa, u *Komentarima* Tome Akvinskog. Ponajprije navodi sve Tomine komentare Aristotelovih spisa, te u koliko su rukopisa i fragmenata sačuvani. Potom se bavi pitanjem zašto je Toma komentirao Aristotelove spise. Autor tu navodi različita mišljenja i priklanja se tezi da je riječ o elaboraciji istinske filozofije na tragu Aristotelove misli što potom i pokazuje na interpretaciji nekih mjesta iz Tominih komentara. Autor upućuje na to da su Tomini komentari Aristotela filozofijska djela i da Toma čuva razliku između filozofije i svetog nauka. Ipak Toma i korigira Aristotela, jer njemu nije do povijesofilozofskog istraživanja, nego do istine stvari.

Damir Barbarić u posljednjem članku u zborniku “Bitak kao prisutnost. Osnovne crte Heideggerove interpretacije Aristotela” izlaže Heideggerov ambivalentan odnos prema Aristotelu, prije obrata. S jedne strane Aristotel je vrhunac antičke filozofije, s druge strane granica tog mišljenja, metafizike koju po Heideggeru treba prekoračiti. I nakon obrata Aristotel je za Heideggera ostao sugovornik, ali se Heidegger sada više zanima za *Fiziku*, no autor drži da je ipak Heideggerov stav prema Aristotelu u osnovi ostao isti, tj. da Heidegger i dalje smatra da je Aristotel domislio temeljnu tezu grčke filozofije – da je bitak prisutnost. Autor izlaže Heideggerovu interpretaciju bitka kao prisutnosti nasuprot Heideggerovom vlastitom uvidu da je bitak zbivanje i ističe da se Heideggeru pri interpretaciji Aristotela ponajviše radi o vlastitoj filozofiji. Autor konačno citatima dokumentira i pokazuje da Heidegger u kasnijoj fazi u Aristotela nalazi određenje mirovanja kao sabranosti kretanja i da u sučeljavanju s Aristotelom dobiva poticaje za vlastita ispitanja autentične vremenitosti.

Na kraju treba reći da ovaj vrlo vrijedan zbornik o Aristotelu i aristotelizmu, odnosno članci sakupljeni u njemu sagledavaju Aristotelovu filozofiju i filozofiju aristotelizma s raznih aspekata i s raznih filozofskih i znanstvenih početnih pozicija. Time oni govore prije svega o tome da je Aristotelova filozofija “među nama”, prisutna na različite načine u suvreme-

noj filozofiji i znanosti, da je Aristotel i danas (na neki, ne uvijek isti, način) naš sugovornik.

Mihaela Girardi-Karšulin

*Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54, HR-10000 Zagreb
mihaela.girardi-karsulin@zg.htnet.hr*

Aristotelova Metafizika. Zbirka rasprava, priredili Pavel Gregorić i Filip Grgić, KruZak, Zagreb 2003, XII, 497 str.

Ovim zbornikom radova o Aristotelovoj *Metafizici* dobili smo izvrsno pomagalo za izučavanje Aristotelove filozofije. Sastoji se od 18 radova koji tematski pokrivaju cijelu Aristotelovu *Metafiziku*. Autori članaka su najeminentniji svjetski stručnjaci za Aristotela, a članci su bili objavljeni u poznatim znanstvenim časopisima ili zbornicima. Dvanaest članaka je bilo objavljeno na engleskom, pet na njemačkom i jedan na francuskom. Jedan je članak iznimno nešto stariji i potječe iz 1910. godine (Łukasiewicz). Ostali su novijega datuma. Većina članaka (dvanaest) potječe iz 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća. Zbornik dakle uzima u obzir najnovije istraživanje Aristotelove filozofije. Očito je i neupitno da trenutno prevladava angloameričko istraživanje. Imaju naime najbolji sistem specijalnoga proučavanja pojedinačnih problema u antičkoj filozofiji, koja objavljuju u obliku jasno razrađenih teza. Sami priređivači su preveli većinu radova (jedanaest), a ostalih sedam članaka prevelo je još šest prevoditelja (primjerice Boris Hudoletnjak je preveo dva, ostali po jedan). Knjiga ima besprijekornu znanstvenu opremu i može se mjeriti s prestižnim oxfordskim izdanjima. Osim "Predgovora", "Uvoda", koji je zanimljiva rasprava na više od trideset stranica, nalazimo i stotinjak kratkih podrubnih objašnjenja (označenih malim slovima) koja su priređivači dodali da bi prevedeni tekst na mnogim mjestima bio jasniji za hrvatskoga čitatelja. Kada primjerice Montgomery Furth kaže da nešto "treba pokušati negdje drugdje" istražiti (str. 236), Grgić i Gregorić znaju da je to stvarno učinjeno u jednoj drugoj knjizi pa je navode. Samo savjesni znalci daju člancima koje preporučuju hrvatskoj znanstvenoj javnosti takva popratna objašnjenja. Daljnja oprema zbornika uključuje "Bilješke o autorima", "Bibliografiju" (449 naslova, koja se na neki način bave Aristotelovom *Metafizikom*, podijeljeno prema određenim tematskim cjelinama), "*Index locorum*" (sva mjesta iz djela Aristotela i ostalih antičkih autora koja se bilo gdje spominju u zborniku), potpuni "*Index nominum*" i, naravno, selektivni "*Index rerum*", koji upućuje na relevantna mjesta u zborniku za određeni broj pojmova važnih za Aristotela i uopće filozofsku tradiciju.